

## ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СЕЛЕКЦІЇ У М'ЯСНОМУ СКОТАРСТВІ

**В.В.Мирось, В.Г.Василець, І.Г. Бабарика, В.М.Сурмило, А.С.Фомінова**  
Харківський національний аграрний університет

*У статті викладено оцінку маточного поголів'я за перебігом отелень та материнськими якостями, а також бугаїв - за якістю потомства; запропоновані деякі методи селекції, використання яких, при удосконаленні м'ясних порід великої рогатої худоби, дасть змогу поліпшити їх генетичний потенціал та підвищити продуктивність тварин на 20- 25 %.*

### **селекція, добір, підбір, плодючість, технологічність**

У період становлення в Україні галузі спеціалізованого м'ясного скотарства, важливого значення набуває процес розширення племінної бази цієї худоби і підвищується роль селекційно - племінної роботи.

Племінна справа у м'ясному скотарстві це перш за все система зоотехнічних, селекційних та організаційно-господарських заходів, спрямованих на поліпшення племінних і продуктивних якостей цієї худоби.

Ефективність селекції залежить від точності оцінки племінних тварин, рівня інтенсивності добору та підбору у стадах і популяціях. Це значною мірою визначається досконалістю і точністю комплексної оцінки при доборі їх на плем'я, знанням генеалогії окремих ліній, стад і порід тварин, поєднуваності різних заводських ліній і родин у межах породи [1-2].

Проведення цілеспрямованої племінної роботи з м'ясною худобою, як і з іншими видами сільськогосподарських тварин, неодмінно вступає у протиріччя з природним добром. Неприятливі умови годівлі та утримання негативно позначаються на показниках продуктивності тварин, вони втрачають свої цінні якості, а нерідко й гинуть, тобто елімінуються природнім добром, що може нанівець звести всю попередню роботу щодо створення і розмноження високопродуктивних стад [3-4].

Систематичний добір найбільш високопродуктивних, конституційно міцних тварин і їх розмноження, на фоні постійного поліпшення технологічних умов, сприяє подальшому перманентному удосконаленню окремих стад і порід у цілому, стійкому росту їх продуктивних ознак. При цьому добір повинен бути комплексним не за однією, а за декількома ознаками з обов'язковим урахуванням конституційної міцності, витривалості тварин, їх пристосованості до місцевих умов годівлі та утримання.

Чільне місце, поряд з добром, займає цілеспрямований добір батьківських пар.

Згідно із Законом України «Про племінне тваринництво» [5], на етапі розведення новостворених порід, важливо не допускати зворотного та інших видів схрещування, зосередивши увагу на вирощуванні чистопородного поголів'я при паралельному поліпшенні племінних і продуктивних ознак методами чистопородного розведення. При цьому слід звертати увагу на те, що оцінка тварин тільки за реалізованою спадковістю не може дати об'єктивної інформації про їх потенційні можливості внаслідок їх недостатнього технологічного забезпечення, в першу чергу відповідними кормами.

У селекції худоби м'ясних порід важливе місце посідає добір за плодючістю, оскільки цей показник детермінує м'ясну продуктивність, яка, на

відміну від молочного скотарства, є практично єдиною основною продукцією, що й визначає рентабельність галузі. У зв'язку з цим, селекція вітчизняних м'ясних порід – української м'ясної, шароле української селекції, поліської створюваної симентальської м'ясної, які характеризуються високою живою масою і масою приплоду при народженні (35-45 кг), яка призводить до важких отелень і загибелі плоду, повинна бути спрямована на легкотільність і максимальне збереження приплоду.

Саме і заходи застосують при роботі з українською м'ясною породою та породою шароле української селекції.

**Матеріали і методи досліджень.** Комплексну оцінку у стадах вищезгаданих порід проводили на основі моделювання добору з врахуванням оптимального для стада поєднання селекційних ознак.

Тиск добору у стадах української м'ясної та шароле української селекції порід становив 20-25 %. Із стада виводили низькопродуктивних і безплідних тварин та тих, які мали досить чітко виражені екстер'єрні недоліки.

Підбір у стадах здійснювали індивідуально за принципом гомо- і гетерогенного парувань.

За критерій бракування корів вибрали такі показники: яловість, наявність важких отелень, материнські якості (збереження телят), технологічну непридатність (слабкість копитного рогу, агресивний норов) тощо.

**Результати досліджень.** У результаті проведення спрямованої селекційно – племінної роботи досягнуто підвищення виходу телят на 8-12 % (табл.1).

#### 1. Показники відтворювальної здатності маток різних генотипів (M±m)

| Показники                                             | Генотип           |                             |
|-------------------------------------------------------|-------------------|-----------------------------|
|                                                       | Українська м'ясна | Шароле української селекції |
| Заплідненість після 1 осіменіння, %                   | 69,3 ± 3,844      | 68,7 ± 3,283                |
| Вихід телят, %                                        | 95,3 ± 0,33       | 87,0 ± 0,977                |
| Молочність корів (жива маса теляти у 8-місячному віці | 256,0 ± 2,38      | 248,5 ± 2,88                |

Впровадження оцінки маточного поголів'я за перебігом отелень, материнськими якостями упродовж декількох років дало можливість скоротити кількість важких отелень майже вдвічі та підвищити молочність (живу масу телят при відлученні на 10 -15 кг). Включення оцінки характеру отелення корів у систему племінної справи як в українській м'ясній, так і шароле української селекції, дало змогу також виявити ряд цінних бугаїв, які згодом стали родоначальниками видатних ліній, широко їх використовувати в подальшій роботі з породами і тим самим знизити число важких отелень .

Це такі лінії: шароле української селекції – Тайник 1821, Геркулес 8499; українська м'ясна – Славний 7333, Голуб 8270, Осокор 0109.

Використовуючи тварин цих ліній у кросах з іншими лініями в породах, удалося закріпити ознаку легкотільності маток. Тому завдяки проведенню вищезазначених заходів, матки майже всіх ліній досліджуваних порід відзначаються високими репродуктивними якостями (90-97 телят на 100 корів та нетелей) та збереженістю приплоду.

Останнім часом бугаїв-плідників, які перевірені за якістю потомства, української м'ясної породи та шароле української селекції широко використовують у промисловому схрещуванні з матками молочних порід (червоною степовою, українською червоно-рябою, лебединською, чорно-рябою)

при створених товарних стад м'ясної худоби. При цьому, у цих маток спостерігаються лише 5-9 % важких отелень. Помісні тварини, одержані від таких поєднань, мають високу інтенсивність росту (900 -1000 г середньодобових приростів), добру м'ясну продуктивність (забійний вихід – 59–62 %) та якість м'яса (табл. 2).

Роботу з вище зазначеними породами проводили згідно з перспективними селекційно-племінними планами, що розробляються на кожні наступні п'ять років. Практично добір здійснюється у процесі бонітування, а за його результатами тварин відносили до таких груп – племінна, користувальна і брак.

Маток відбирали в племінне ядро за комплексом ознак, причому велику увагу приділяли формам будови тіла. У тварин племядра гармонійна будова тіла, рівна спина, добре виповнені окости, добре обмускулена передня частина тіла без западин за лопатками. Жива маса по першому отеленню у корів української м'ясної породи становила 440-460 кг, у шароле української селекції – 450 - 480 кг.

Для бугаїв і молодняку до головних селекційних ознак відносили походження, живу масу, екстер'єр і конституцію. Бугаїв – плідників, крім того, оцінювали за якістю потомків (табл.3). Із племінних корів формували селекційні групи. Телиць, одержаних від корів селекційної групи, залишали для ремонту цієї ж групи, бугаїв – для ремонту власного стада.

## 2 . Динаміка живої маси помісних бугайців

| Вік, міс | Генотипи        |                                               |                                     |
|----------|-----------------|-----------------------------------------------|-------------------------------------|
|          | Червона степова | Червона степова х шароле української селекції | Червона степова х українська м'ясна |
| 6        | 157,8±2,2       | 174,4±1,8                                     | 179,2±2,3                           |
| 12       | 268,1±1,7       | 298,1±1,4                                     | 303,4±                              |
| 18       | 400,2±3,7       | 436,2±4,2                                     | 447,0±4,6                           |

## 3. Результати оцінки бугаїв за якістю потомків (жива маса бугайців, кг)

| Вік, міс | Українська м'ясна   |             |              |            | Шароле української селекції |               |             |
|----------|---------------------|-------------|--------------|------------|-----------------------------|---------------|-------------|
|          | Належність до ліній |             |              |            | Належність до ліній         |               |             |
|          | Сатурн 2254         | Осокор 0109 | Славний 7333 | Голуб 8230 | Тайник 1821                 | Геркулес 8499 | Чинар 2332  |
| 8        | 267,7±2,90          | 262,3±2,17  | 262,3±2,73   | 237,3±1,87 | 281,3±9,11                  | 293,7±7,20    | 283,0±8,11  |
| 15       | 493,9±3,84          | 488,4±2,94  | 479,5±1,51   | 453,5±1,51 | 431,4±13,40                 | 453,6±8,17    | 438,1±7,28  |
| 18       | 593,2±3,76          | 579,4±3,76  | 567,0±2,48   | 544,7±2,06 | 542,5±12,17                 | 592,0±12,41   | 557,1±11,71 |

Бугайців, одержаних від корів селекційної групи з числа тих, що залишилися після ремонту власного стада, реалізовували в інші господарства, як у племінні – по розведенню цих порід, так і для використання у промисловому схрещуванні з матками молочних порід.

**Висновок.** Підвищення ролі селекції в удосконаленні тварин м'ясних порід вимагає застосування більш досконалих методів, за допомогою яких використовувалася б не тільки адитивна спадковість, а й комбінаційний ефект генотипів, унаслідок обґрунтованого добору батьківських пар, рівня інтенсивності добору, впливу маток на посилення певних властивостей худоби. Такі прийоми сприятимуть поліпшенню генетичного стану популяцій і породи в цілому.

## Бібліографічний список

1. ЭйсерФ.Ф. Генетические проблемы селекции крупного рогатого скота //Вестник с.-х науки. - 1987.- №3.– С. 381.
2. Эйсер Ф.Ф. Селекция на уровне современных требований // Животноводство. - 1982.- №10.- С.32.

3. Созинов А.А.// Сб. науч. тр. «Породы и породообразовательные процессы в животноводстве». – К., 1989. – С. 3-6 .

4. Лукаш В. Селекційні особливості створення стад м'ясної худоби //Тваринництво України. -1997. - № 4.- С. 12-13.

5. Закон про племінне тваринництво// Відомості Верховної Ради України. – К., 1994 . - №2.

#### ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ СЕЛЕКЦИИ В МЯСНОМ СКОТОВОДСТВЕ

В.В.Мирось, В.Г.Василец, И.Г. Бабарика, В.М.Сурмило, А.С.Фомина

Харьковский национальный аграрный университет

*В статье дана оценка маточного поголовья по прохождению отелов и материнских качеств, а также быков по качеству потомства; предложены некоторые методы селекции, использование которых, при совершенствовании мясных пород крупного рогатого скота, позволит улучшить их генетический потенциал и повысить продуктивность животных на 20-25 %.*

#### GENETIC IMPROVEMENT TEST EXECUTION IN BEEF HUSBANDRY

Miros V., Basyletz V., Babarika I., Surmilo V., Fominova A., Kharkov national agrarian university.

*This article highlights the investigation results on sire evaluation & reproductive characteristics of the dams. Progeny & genetic improvement tests in beef husbandry have been executed. New selection techniques have been proposed to boost production performance of the animals.*

УДК 636.934.5.082.2

### **ЕФЕКТИВНІСТЬ СЕЛЕКЦІЇ ПРИ СТВОРЕННІ ВИСОКОПРОДУКТИВНОГО ТИПУ НОРОК ГРУПИ ПАСТЕЛЬ З БАЖАНИМ ВІДТІНКОМ ЗАБАРВЛЕННЯ ХУТРА**

**В.І. Михно, О.В. Корх**

Інститут тваринництва УААН

*У статті викладено результати експериментальних досліджень щодо визначення впливу добору родинних пар за відтінками забарвлення хутра на ріст, розвиток та деякі показники крові молодняку норок групи пастель. Встановлено, що молодняк середнього відтінку мав більші живу масу і розмір та характеризувався кращими показниками крові у порівнянні з однолітками ровесниками напівтемного і темного відтінків, що вказує на підвищений перебіг обмінних процесів у їхньому організмі.*

#### **жива маса, продуктивність, підбір, відтінок, показники крові**

Протягом останнього десятиріччя загальне погіршення економічної ситуації в країні стало чинником різких змін у галузі кольорового норківництва, у зв'язку з цим вона поступово втрачає прогресуючі темпи розвитку, що призводить до втрати цінного вітчизняного генофонду звірів. Однак після тривалих деструктивних перетворень у галузі норківництва намітилися позитивні зрушення, які потребують подальшого росту виробництва хутра і насиченості споживчого ринку власними хутровими виробами при високих вимогах до їх якості.

На сучасному етапі розвитку звірівництва відродження і стабілізація вітчизняної галузі кольорового норківництва залежить від розширення і поглиблення селекційно-племінної роботи, яка передбачає систему заходів, спрямованих на збереження, постійне підвищення продуктивних і поліпшення племінних ознак та товарних якостей тварин, широке застосування внутрішньопородних прийомів добору і підбору за ознаками, що селекціонуються. Більшою мірою це стосується гомогенного і гетерогенного доборів з урахуванням відтінків забарвлення хутра. Визначення найбільш вдалого поєднання звірів для спарювання при чистопородному розведенні дасть змогу виявити перспективність застосування у звірогоспо-